

Msc.Ardrit Gashi*

ROLI I PARIMEVE TË UNIDROIT SI NJË NDIHMESE NË INTERPRETIMIN E CISG

1. SHQYRTIME HYRËSE

A. Konventa për Shitjen Ndërkombëtare të Mallrave (*Convention on International Sales of Goods - CISG*)

Konventa e Kombeve të Bashkuara mbi Kontratat për Shitjen Ndërkombëtare të Mallrave (Convention on International Sales of Goods – CISG-u) paraqet një ndër aktet juridike ndërkombëtare me të njësuaranë të drejtëkontraktuale për shitjet ndërkombëtare të mallrave.

Kjo Konventë është përgatitur dhe miratuar nga Komisioni i Kombeve të Bashkuara për të Drejtën Ndërkombëtare Tregtare (UNCITRAL), në konferencën diplomatike të këtij komisioni të mbajtur me datë 11 prill 1980. Në fakt, përgatitjet e kësaj konventekishin filluarqysh në vitin 1930 në Institutin Ndërkombëtar për Unifikimin e së Drejtës Private (UNIDROIT) në Romë. Mirëpo, për shkak të Luftës së Dytë Botërore kishte pasur një ndërprerjeje të punës në përgatitjen e një akti apo konvente të tillë. Në vitin 1964, ky projekt u paraqit në konferencën diplomatike në Hagë, e cila miratoi dy konventa, një për shitjen ndërkombëtare të mallrave dhe tjetrën për hartimin e kontratave për shitjen ndërkombëtare të mallrave.¹ Mirëpo, për shkak të kontradiktave dhe divergjencave që reflektonin kryesisht traditat ligjore dhe realitetet ekonomike të Evropës Perëndimore Kontinentale, menjëherë pas miratimit të këtyre dy konventave, pati kritika të gjera në lidhje me këto konventa dhe dispozitat e tyre. Si pasojë, në vitin 1968 një nga detyrat e para të ndërmarrë nga UNICITRAL-i ishte t’u kërkonte Shteteve nëse ato donin të vazhdonin të mbështesnin këto konventa dhe arsyetimin për qëndrimet e tyre. Në dritën e përgjigjeve të marra, UNICITRAL-i vendosi të studionte të dy konventat për të përcaktuar cilat

* Kandidat për Doktoratë në Fakultetin Juridik, Universiteti i Prishtinës “Hasan Prishtina”

¹ United Nations Commission on International Trade Law (UNCITRAL), *Explanatory Note on the United Nations Convention on Contracts for the International Sale of Goods*, United Nations Publication 2010, pg. 33.

<http://www.uncitral.org/pdf/english/texts/sales/cisg/V1056997-CISG-e-book.pdf>

modifikime mund t'i bënte në mënyrë që ato të jenë më të pranueshëm nga vendet me sisteme ligjore, sociale dhe ekonomike të ndryshme. Rezultati i këtij studimi ishte përfundimisht miratimi i Konventës së Kombeve të Bashkuara mbi Kontratat për Shitjen Ndërkombëtare të Mallrave me 11 prill 1980, dhe e cila përmbledh lëndën e të dy ish-konventave të mëparshme.² Për njëmbëdhjetë shtetet e para (Argjentina, Kina, Egjipti, Franca, Hungaria, Italia, Lesoto, Siria, Shtetet e Bashkuara, Jugosllavia dhe Zambia) kjo Konventë hyri në fuqi më 1 janar 1988, të cilat në një farë mënyre përfaqësonin çdo rajon gjeografik, çdo fazë zhvillimi ekonomik dhe çdo sistem kryesor ligjor, social dhe ekonomik. Aktualisht këtë Konventë e kanë ratifikuar, aderuar apo në ndonjë mënyrë tjetër e kanë pranuar 80 shtete (duke përfshirë së fundi edhe aderimin e Japonisë në vitin 2008 dhe Brazilit në vitin 2013), ky fakt nënkupton se kjo konventë tërheq edhe përqindjen me të lartëtëpjesëmarrjes së vendeve në fushën tregtare.³ Pra, kjo Konventë konsiston në një të drejtë ndërkombëtare tregtare (biznesore) e cila rezulton nga shume tradita juridike.⁴

Siç shihet nga preambula, qëllime kësaj Konvente është krijimi një regjim modern apo rregull të ri ekonomik dhe juridik ndërkombëtar, i cili do të rregulloj tregtinë ndërkombëtare të mallrave në baze të barazisë dhe përfitimit reciprok, dhe i cili do të kontribuonte në heqjen e barrierave ligjore në tregtinë ndërkombëtare dhe nxiste zhvillimin e tregtisë ndërkombëtare.⁵ Edhe pse për nga karakteri juridik, ky akt juridik ka cilësinë e konventës, kjo nuk do të thotë se detyrimisht palët duhet ta aplikojnë. Palët mund të përjashtojnë zbatimin e kësaj Konvente, ose në disa raste të shmangin osendryshojnë efektin e çdonjërit prej dispozitave të saj,⁶ kjo natyrisht është

² United Nations Commission on International Trade Law (UNCITRAL), *Explanatory Note on the United Nations Convention on Contracts for the International Sale of Goods*, United Nations Publication 2010, pg. 33.

<http://www.uncitral.org/pdf/english/texts/sales/cisg/V1056997-CISG-e-book.pdf>

³ Dennis, M., *The Guiding Role of the CISG and the Unidroit Principles in Harmonising International Contract Law*, pg.25, International Trade/ADR in the South Pacific, February 2013, (Last seen: February 2015).

<http://www.victoria.ac.nz/law/nzacl/PDFS/SPECIAL%20ISSUES/HORS%20SERIE%20VOL%20XVII/04%20Dennis.pdf>

⁴ Smaka, R., *E drejta biznesore ndërkombëtare*, fq. 361, Universiteti Iliria, Prishtinë 2006.

⁵ Preamble of United Nations Convention on Contracts for the International Sale of Goods – CISG (Last seen: February 2015)

<http://www.uncitral.org/pdf/english/texts/sales/cisg/V1056997-CISG-e-book.pdf>

⁶ See, Article 6 and Article 12 of CISG.

në pajtim edhe me parimin fundamental të së drejtës kontraktuese, me atë të ‘lirisë së kontraktimit’.⁷

B.Parimet e UNIDROIT për Kontratat Komerciale Ndërkombëtare - (*International Institute for the Unification of Private Law - UNIDROIT*)

Instituti Ndërkombëtar për Unifikimin e të Drejtës Private (International Institute for the Unification of Private Law – UNIDROIT), paraqet një organizatë të pavarur ndërkombëtare me seli në Romë, qëllimi të cilës është të studiojë nevojat dhe metodat për modernizimin, harmonizimin dhe bashkëpunimin në fushën private, veçanërisht në të drejtën komerciale ndërmjet shteteve dhe të krijojë një sistem unik të së drejtës për të drejtën komerciale. Kjo organizatë aktualisht ka 63 shtete anëtare të cilat dhe iu përkasin të pesë kontinenteve të ndryshme dhe të cilat në një mënyrë përfaqësojnë edhe sisteme të ndryshme politike, juridike dhe ekonomike.⁸ Në vitin 1994, kjo organizatë pas një pune të gjatë, për herë të parë kishte publikuar Parimet e Kontratave Komerciale Ndërkombëtare⁹, ndërsa të ribotuara dhe plotësuara në vitin 2004¹⁰ dhe 2010¹¹. Duhet të theksohet se Parimet e UNIDROIT nuk paraqesin një të drejtë të detyrueshme (ius cogens) për shtetet dhe palët subjekte të kontratave komerciale ndërkombëtare, mirëpo, megjithatë ato paraqesin një të “drejtë të butë” e cila ofron zgjidhje të vlefshme konkrete dhe një hap të rëndësishëm drejt harmonizimit dhe unifikimit të së drejtës kontraktuese.¹² Roli i këtyre parimeve shihet në mënyrë të qartë nëse i referohemi vetë këtyre parimeve. Në preambulën e këtyre parimeve përcaktohet se këto parime vendosin katër rregulla themelore për kontratat komerciale ndërkombëtare, e të cilat parashohin se: Parimet e UNIDROIT do të aplikohen nëse palët janë pajtuar që kontrata tyre të qeveriset nga këto parime; parimet e UNIDROIT mund të aplikohen nëse palët janë pajtuar që kontrata e tyre të qeveriset nga rregullat e përgjithshme të së drejtës siç është *lex mercatoria* apo të ngjashme; parimet e UNIDROIT

⁷ Ferriell, J., *Understanding Contracats*, pg.52, Capital University Law School, Second Edition, LexisNexis, 2009.

⁸ UNIDROIT - History and Overview (<http://www.unidroit.org/about-unidroit/overview>), (shikuar: shkurt 2015).

⁹ UNIDROIT Principles of International Commercial Contracts, Rome 1994.

<http://www.unidroit.org/instruments/commercial-contracts/unidroit-principles-1994>

¹⁰ UNIDROIT Principles of International Commercial Contracts, Rome 2004.

<http://www.unidroit.org/instruments/commercial-contracts/unidroit-principles-2004>

¹¹ UNIDROIT Principles of International Commercial Contracts, Rome 2010.

<http://www.unidroit.org/instruments/commercial-contracts/unidroit-principles-2010>

¹² Zeller, B., *The UNIDROIT Principles of Contract Law; is there room for their inclusion into domestic contracts*, Journal of Law and Commerce, pg.115, [Vol. 26:115], 2006-2007.

mund të aplikohen nëse palët nuk kanë përcaktuar se cila e drejtë tjetër duhet të aplikohet; parimet e UNIDROIT mund të shërbejnë si mjet për interpretimin dhe plotësimin e të drejtës së brendshme të vendeve të ndryshme, mjet për interpretimin e instrumenteve të tjera unifikuese të së drejtës kontraktuese, dhe po ashtu si model për trupat apo organet ndërkombëtare në nxjerrjen e akteve juridike për këtë fushë.¹³ Po ashtu, vlen të përmendet fakti se këto Parime, edhe pse i referohen kontratave komerciale ndërkombëtare sipas emërimit që mbajnë, megjithatë këto parime mund të vlejnë edhe për kontratat e thjeshta brendshme (jo ndërkombëtare), nëse palët private pajtohen me këtë.¹⁴ Mbi këtë bazë, këto parime padyshim mund të paraqesin edhe një lloj të veçantë burimi të së drejtës kontraktuese,¹⁵ dhe po ashtu mjet për interpretimin dhe plotësimin e të drejtës së brendshme kontraktuese.¹⁶

Një fakt shumë më rëndësi i cili i karakterizon Parimet e UNIDROIT është se çdo nen i këtyre parimeve është i përcjellur me komentin dhe interpretimin përkatës për atë nen. Pa dyshim komentimi i këtyre neneve duke filluar nga vetë nocioni i kontratës i ndihmon në masë të madhe subjekteve kontraktuese eventuale, sistemit juridik dhe organeve ligjvënëse, si dhe harmonizimit nëtërsi të së drejtës për shitjet ndërkombëtare.¹⁷

Nga ana tjetër, duke pasur parasysh karakterin e këtyre parimeve si e drejt e “butë” (jo e detyrueshme) e cila palëve u len hapësirë të gjerë diskrecionale për kontraktimin e saj, vije në pah edhe situata e ‘kombinimit’ të këtyre parimeve me të ndonjë të ‘drejtë’ tjetër të cilën e zgjedhin palët.¹⁸ Ndërsa ky

¹³ Preamble (Purpose of the Principals) of UNIDROIT Principles of International Commercial Contracts, pg.1, Rome 2010. <http://www.unidroit.org/instruments/commercial-contracts/unidroit-principles-2010>

¹⁴ UNIDROIT Principles, pg. 2. <http://www.unidroit.org/instruments/commercial-contracts/unidroit-principles-2010>

¹⁵ Ferriell, J., *Understanding Contracts*, pg.52, Capital University Law School, Second Edition, LexisNexis, 2009.

¹⁶ Dessemontet F., *Use of the UNIDROIT Principles to Interpret and Supplement Domestic Law*, University of Lausanne, 2002, Bulletin de la Cour internationale d’arbitrage de la CCI, pg. 11.

<http://www.unil.ch/files/live/sites/cedidac/files/shared/Articles/Supplement%20Bull.%20CCI.pdf> (last seen: February 2015)

¹⁷ Bonell, J.M., *The UNIDROIT Principles of International Commercial Contracts and the Harmonisation of International Sales Law*, pg.341, (2002) 36 R.J.T. 2002, (last seen: February 2015).

<https://ssl.editionsthemis.com/uploaded/revue/article/rjtvol36num2/bonell.pdf>

¹⁸ Brödermann, E., *The Impact of the UNIDROIT Principles on International Contract and Arbitration Practice – the Experience of a German Lawyer*, pg.593, UNIDROIT Publication 2011 (last seen: February 2015)

'kombinim' parasëgjithash mund tëvërehet në situatat kur palët në rast të ndonjëmosmarrëveshje në mes tyre, si mjet ndihmese për interpretimet e çështjeve specifike të përdorin Parimet e UNIDROIT.¹⁹

2. FUSHA E ZBATIMIT TË CISG

Kjo Konventë zbatohet për kontratat e shitjes së mallrave ndërmjet palëve për të cilat vendet e biznesit janë në shtete të ndryshme²⁰, me kushtin që ato shtete janë anëtare të kësaj konvente, ose kur rregullat e së drejtës ndërkombëtare private shpjen në zbatimin e ligjit të shtetit i cili është anëtarë i kësaj konvente (shtetit kontraktues). As kombësia e palëve, as karakteri civil ose tregtar i palëve ose i kontratës nuk merret në konsideratë në përcaktimin e zbatimit të kësaj Konvente.²¹Pra, sfera e aplikimit të CISG është përcaktuar nga kriteri gjeografik (neni 1 ne lidhje me nenin 10) dhe kriteri substancial (neni 1(1), neni 3-5), ndërsa karakteri kalimtar i saj është përcaktuar me nenin 100.²²

Ndërsa përcaktohet se, kjo Konventë nuk zbatohet për shitjet: a) të mallrave të blera për përdorim personal, familjar apo shtëpiak, përveç kur shitësi në çdo kohë para ose gjatë lidhjes së kontratës, nuk e dinte dhe as nuk duhet të ketë ditur se mallrat ishin blerë për njërën nga këto përdorime; b) me ankand; c) në ekzekutim ose në të kundërt nga autoriteti i ligjit; d) e kapitaleve, aksioneve, letrave me vlerë të investimeve, instrumenteve të negociueshme ose para; e) e anijeve, mjeteve lundruese, mjeteve lundruese me jastëk ajri, avionëve; f) e energjisë elektrike. Po ashtu, kjo Konventë nuk zbatohet për kontratat në të cilat pjesa mbizotëruese e detyrimeve të palës e cila furnizon me mallra, konsiston në furnizim të punës apo të shërbimeve të tjera.²³ Zbatimi i rregullave të kësaj Konvente për shitjet ndërkombëtare të mallrave është i një rëndësie të veçantë edhe për të drejtën ndërkombëtare private (pjesa ekonomike) për shkak të rolit të unifikues.²⁴

<http://www.unidroit.org/english/publications/review/articles/2011-3/589-612-broedermann.pdf>

¹⁹ Article 14 of Applicable Rules of Law, International Trade Centre UNCTAD/WTO International commercial sale of perishable goods: model contract and users' guide Geneva: ITC, 1999.

²⁰ Honnold, J., *Uniform Law for International Sales under the 1980 United Nations Convention*, pg. 30, Kluwer Law International, 3rd Edition, 1999.

²¹ Article 1 of CISG.

²² Schlecht, P., *Commentary on the UN Convention on the International Sale of Goods (CISG)*, pg. 14, Oxford 1998.

²³ Article 2, 3 (2) CISG.

²⁴ Buro, D., & MuirVat, H., *E drejta ndërkombëtare private – Pjesa e Posaçme*, fq. 351, Vëllimi 2, Paris 2007.

3. ROLI I PARIMEVE TË UNIDROIT SI MJET PËR INTERPRETIMIN E CISG

Është fakt i pranuar ndërkombëtarisht se që të dy këto dokumente, pra Parimet e UNIDROIT për kontratat komerciale ndërkombëtare dhe CISG-u përbëjnë dy bazamentet kryesore të pikënisjes së komunitetit ndërkombëtar për harmonizimin dhe modernizimin e të drejtës kontraktuese ndërkombëtare.²⁵ Madje, Parimet e UNIDROIT shpeshherë konsiderohen si ‘pjesa e përgjithshme’ e obligimeve kontraktuese²⁶ dhe të drejtës kontraktuese në tërësi.

Deri në nxjerrjen e Parimeve të UNIDROIT dhe për shkak të mungesës së njëte drejthe të tillë, tradicionalisht, e drejta ndërkombëtare kontraktuese uniforme ishte interpretuar dhe plotësuar mbi bazë parimeve dhe kriterëve të së drejtës së brendshme të aplikuar sipas rregullave të së drejtës ndërkombëtare private.²⁷ Ndërsa, kur është fjala për CISG-un, është paraparë që për interpretimin e saj, për shkak të karakterit ndërkombëtar vëmendje duhet t’i kushtohet standardeve të zbatuara dhe respektuara në mirëbesim në tregtinë ndërkombëtare dhe parimeve të përgjithshme. Ndërsa, vetëm në mungesë të këtyre parimeve të përgjithshme mbi të cilat bazohet kjo konventë, do të mund vije në shprehje zbatimi i ndonjë ‘e drejtë’ tjetër sipas rregullave të së drejtës ndërkombëtare private.²⁸

Kur analizohet neni 7 i CISG, atëherë rrjedh se për interpretimin e CISG duhet të zbatohet një e drejt apo rregull i cili duhet t’i plotësoj tri elemente thelbësore, e që janë – karakteri i përgjithshëm apo parim i përgjithshëm ndërkombëtar; i pranuar dhe aplikuar nga të gjithë; dhe respektimi i parimit të mirëbesimit.²⁹ Duke e pasur parasysh këtë, lind pyetja se, kush do të mund ta luante këtë rol më mirë se rregullat dhe parimet e UNIDROIT, sqarimet dhe komentimet e përfshira në këtë dokument, të cilat jo vetëm që mund të ndihmojnë në interpretimin e CISG, por këto dokumente mund edhe të

²⁵ Dennis, M., *The Guiding Role of the CISG and the Unidroit Principles in Harmonising International Contract Law*, pg.19, International Trade/ADR in the South Pacific, February 2013, (last seen: February 2015).

<http://www.victoria.ac.nz/law/nzacl/PDFS/SPECIAL%20ISSUES/HORS%20SERIE%20VOL%20XVII/04%20Dennis.pdf>

²⁶ Kronke, H., *The UN Sales Convention, the Unidroit Contract Principles and the Way Beyond*, Journal Of Law And Commerce [Vol. 25:451], pg. 456, University of Heidelberg, <http://www.uncitral.org/pdf/english/CISG25/Kronke.pdf>

²⁷ Rule no. 5 of UNIDROIT Principles, pg. 5. <http://www.unidroit.org/instruments/commercial-contracts/unidroit-principles-2010>

²⁸ Article 7 CISG.

²⁹ Schlecht, P., *Commentary on the UN Convention on the International Sale of Goods (CISG)*, pg. 61, Oxford 1998.

ndërplotësojnë njëra tjetrën.³⁰ Përkundër qëllimit të njëjtë të këtyre dy akteve juridike dhe ngjajshmerisë në shumë aspekte dhe dispozita, mund të nxjerren edhe disa dallime kryesore në mes tyre. Këto dallime konsistojnë në lidhje me sferën e aplikimit, për shkak se CISG kërkon qëpalët të kenë vendet e biznesit dhe shtetete ndryshme, ndërsa Parimet e UNIDROIT jo. Pastaj dallimet në lidhje me natyrën e këtyre akteve, derisa CISG ka karakter juridik të Konventës, Parimet e UNIDROIT jo, si dhe dallimet në kohë në mes këtyre dy dokumenteve.³¹

Nga ana tjetër, pa anashkaluar faktin se CISG përbën një hap kyç në unifikimin e drejtës kontraktuese, është më se evident edhe fakti apo problemi i ‘unifikimit’ të mjeteve të interpretimit, sepse edhe CISG-u përkundërsuksesit të treguar në shumë sfera, i ka edhe mungesat e veta, dhesikurse edhe aktet tjera, kanevojë për interpretim dhe plotësim të zbrazëtirave, sepse në rast se përdorët si mjet i interpretimit drejtat e brendshme e vendeve të ndryshme, atëherë do të zbehet roli unifikues i vet CISG-ut. Kështu që, me qëllim të evitimit të rrezikut të interpretimeve divergjente sipas të drejtave të ndryshme të vendeve, në një tekst të njëjtte, atëherë duhet që instrumentet për interpretim të jenë të karakterit unifikues.³²

4. DISA RASTET TË ZBRAZËTIRAVE TË CISG - INTERPRETIMI DHE PLOTËSIMI

CISG-u përbushë qëllimin e vet, nëse interpretohet në mënyrë konsistente në të gjitha sistemet ligjore, në njërin anë, dhe anën tjetër, nëse nuk i referohet vetëm ndonjë sistemi juridik në veçanti.³³ Megjithatë, mosmarrëveshjet mund të lindin në lidhje me kuptimin dhe zbatimin e saj. Nëse kjo ndodh, të gjitha palët duke përfshirë gjykatat e brendshme dhe

³⁰ Bonell, J.M., *The CISG and the Unidroit principals of International Commercial Contracts: Two Complementary Instruments*, pg. 101, International Law Review of Wuhan University 2008 – 2009,

<http://cisgw3.law.pace.edu/cisg/biblio/bonell1.pdf>

³¹ Carvalhal S. L., *Gap-Filling in the CISG: May the Unidroit Principles Supplement the Gaps in the Convention?*, Nordic Journal of Commercial Law 2006 no 1, pg. 8-9. http://www.njcl.fi/1_2006/article2.pdf

³² Ferrari, F., *Gap-Filling and Interpretation of the CISG: Overview of International Case Law*, pg. 63, Vindobona Journal of International Commercial Law & Arbitration (2003). <http://www.cisg.law.pace.edu/cisg/biblio/ferrari11.html#a1> last seen: February 2015).

³³ Michaels, R., *The UNIDROIT Principles as Global Background Law*, Uniform Law Review (2014), Duke University, pg. 23. http://scholarship.law.duke.edu/cgi/viewcontent.cgi?article=6058&context=faculty_scholarship

gjykatat e arbitrazhit, duhet të zgjidhin mosmarrëveshjet duke marr parasysh nenin 7 të CISG, pra karakterin ndërkombëtare të rregullave qënxisin uniformitetin në zbatimin e saj dhe respektimin e mirëbesimit në tregtinë ndërkombëtare. Veçanërisht, nëse një element në lidhje me një çështje të caktuar të rregulluar nga kjo Konventë nuk zgjidhet shprehimisht në të, atëherëçështja duhet të zgjidhet në pajtim me parimet e përgjithshme mbi të cilat bazohet Konventa. Vetëm në mungesë të këtyre parimeve çështja duhet të zgjidhet në pajtim me ligjin e zbatueshëm në bazë të rregullave të së drejtës private ndërkombëtare.³⁴

Me qellim të shtjellimit sa më të hollësishëm të zbrazëtirave të CISG, disa autorë kanë bërë ndarjen e këtyre zbrazëtirave në dy ‘lloje’: ato të natyrës së jashtme (“*external gaps*”) dhe ato të natyrës së brendshme (“*internal gaps*”).³⁵Zbrazëtitrat të natyrës së jashtme konsiderohen ato çështje të cilat bien jashtë domenit të CISG që do të thotë për çështjet të cilat nuk i rregullon apo për kontratat të cilat fillimisht nuk i përkasin marrëdhënies së shitblerjes por të cilat më vonë mund të fitojnë këtë cilësi ose e kundërta.³⁶Po ashtu, si të tilla konsiderohen edhe çështjet të cilat CISG nuk parasheh apo është e qetë në ato çështje (siç është rasti i zgjidhjes së të drejtës nga palët), si dhe zbrazëtitrat të cilat dalin jashtë fushëveprimit të CISG dhe të cilat nuk mund të interpretohen sipas kritereve të nenit 7 të saj.³⁷Ndërsa, zbrazëtitrat e natyrës së brendshme janë ato çështje për të cilat CISG aplikohet apo i parasheh por të cilat nuk i zgjidh shprehimisht. Këto zbrazëtira kanë nevojë të plotësohen meparimet e përgjithshme ndërkombëtare, të pranuar nga kjo Konventë, dhe

³⁴ UNCITRAL, *Explanatory Note on the United Nations Convention on Contracts for the International Sale of Goods*, United Nations Publication 2010, pg. 36, <http://www.uncitral.org/pdf/english/texts/sales/cisg/V1056997-CISG-e-book.pdf> (last seen: February 2015).

³⁵ Zeller, B., *The Methodology for Interpretation and Application of the UN Convention on Contracts for the International Sale of Goods*, Pace Law School Institute of International Commercial Law, Chapter 5, May 2003.

<http://www.cisg.law.pace.edu/cisg/biblio/4corners.html>; Also: Buga, I., *Taking the International Approach to the CISG: The Gap-Filling Role of the UNIDROIT Principles and the Principles of European Contract Law*, pg. 9, Utrecht University 2010.

<http://dspace.library.uu.nl/bitstream/handle/1874/238503/Buga+Taking+the+international+approach+to+the+cisg+2010.pdf?sequence=1>.

³⁶Article 3,4,5 of CISG.

³⁷ Buga, I., *Taking the International Approach to the CISG: The Gap-Filling Role of the UNIDROIT Principles and the Principles of European Contract Law*, pg. 9, Utrecht University 2010.

<http://dspace.library.uu.nl/bitstream/handle/1874/238503/Buga+Taking+the+international+approach+to+the+cisg+2010.pdf?sequence=1>.

parimi i mirëbesimit.³⁸ Mbi këtë bazë, është me rëndësi të referohemi tek disa situata konkret të cilat i parashihet CISG, të cilat kanë nevojë për interpretim, dhe për interpretimin e të cilave do mund të aplikoheshin Parimet e UNIDROIT së bashku me komentet dhe rregullat për përdorimin tyre.

4.1 Çështja lidhur me ‘parimin e mirëbesimit’ në CISG

Parmi i mirëbesimit si parim fundamental në marrëdhëniet e detyrimeve të çdo vendi, ka tërhequr vëmendje të veçantetëstuduesvetë kësaj fushe gjatë procesit të interpretimit të CISG. Kjo për faktin se, CISG parimin e mirëbesimit e përmend vetëm në nenin 7, i cili bënë fjalë për interpretimin e Konventës, ndërsa jo edhe tek pjesa e të drejtave dhe detyrimeve të palëve gjatë përmbushjes së kontratës. Si i tillë ky fakt është konsideruar si rast unik i CISG, në krahasim me aktet e tjera të cilat rregullojnë marrëdhëniet kontraktuese, sa i përket relacionit me parimin e mirëbesimit. Dilemat ngritën në rrafshin se, a duhet të aplikohet ky parim edhe në pjesët e tjera të Konventës apo vetëm gjatë procesit të interpretimit të saj, apo me fjalë të tjera, a i përshkon ky parim të gjitha dispozitat e konventës apo vetëm atë të nenit 7, si mjet i interpretimit.

Për dallim nga CISG, Parimet e UNIDROIT përfshinë një rreth të gjerë të aplikimit të parimit të mirëbesimit. Sipas Parimeve të UNIDROIT, është paraparë që secila palë në tregtinë ndërkombëtare duhet të veprojë në pajtim me parimin e mirëbesimit dhe drejtëshmërisë, por jo vetëm kaq, ekzistojnë edhe dhjetëra dispozita të cilat kërkojnë direkt apo indirekt zbatimin e parimit të mirëbesimit dhe drejtëshmërisë.³⁹ Po ashtu, edhe legjislacionet e brendshme të vendeve të ndryshme imponojnë dhe kërkojnë një aplikim me të gjerë të parimit të mirëbesimit, sesa ai që parashihet CISG në nenin 7.⁴⁰ Megjithatë, duke pasur parasysh qëllimin e CISG, më pastaj edhe Parimet e

³⁸ Zeller, B., *The Methodology for Interpretation and Application of the UN Convention on Contracts for the International Sale of Goods*, Pace Law School Institute of International Commercial Law, Chapter 5.1, May 2003.

<http://www.cisg.law.pace.edu/cisg/biblio/4corners.html>; (last seen: February 2015).

³⁹ Article 1.7 (1) of UNIDROIT Principles. There are a number of provisions in different chapters in UNIDROIT Principles which provided application of the principle of good faith and fair dealing, starting by article 1.7 (1); 1.8; 1.9(2); 2.1.4(2)(b), 2.1.15, 2.1.16, 2.1.18 and 2.1.20; 2.2.4(2), 2.2.5(2), 2.2.7; 2.2.10; 3.2.2, 3.2.5; 3.2.7; 4.1(2), 4.2(2), 4.6; 4.8; 5.1.2; 5.1.3; 5.2.5; 5.3.3; 5.3.4; 6.1.3, 6.1.5, 6.1.16(2); 6.1.17(1); 6.2.3(3)(4); 7.1.2, 7.1.6; 7.1.7; 7.2.2(b)(c); 7.4.8; 7.4.13; 9.1.3, 9.1.4; 9.1.10(1). This means that the ‘good faith and fair dealing’ are the fundamental principle of UNIDROIT Principles.

⁴⁰ Honnold, J., *Uniform Law for International Sales under the 1980 United Nations Convention*, pg. 99-100, Kluwer Law International, 3rd Edition, 1999.

UNIDROIT si ndihmese të interpretimit të CISG, si dhe legjislacionet e vendeve të ndryshme të cilat apriori proklamojnë këtë parim si fundamental, rrjedh se ky parim vazhdimisht, edhe pse jo në mënyrëshprehimore, qëndron i lidhur me aspekte të ndryshme të zbatimit të CISG. Me fjalë të tjera, gjykatat dhe tribunalet gjatë interpretimit dhe zbatimit të CISG, parimin e mirëbesimit gjithnjë duhet ta kenë në mendje. Është e qartë se ky parim tek disa dispozita mund të ketë efekt më rigoroz tek disa më pak apo fare siç është rasti tek dispozita e nenit 1të CISG (fusha e zbatimit)ku parimi i mirëbesimit nuk mund të vijë në zbatim.⁴¹Përndryshe, aplikimi i këtij parimi assesi nuk guxon të vihet në pikëpyetje

4.2 Çështja lidhur me ‘vlefshmërinë e kontratës’ në CISG

Sa i përket çështjes së lidhjes të ‘kontratës’, nga dispozitat e CISG-ut shihet se është e rregulluar vetëm instituti i formimit të kontratës së shitjes dhe të drejtat e detyrimit e shitësit dhe blerësit që rrjedhin nga kjo kontratë dhe kjo Konventë. Ndërsa, “*kjo Konventë nuk ka të bëjë me: a) vlefshmërinë e kontratës apo të ndonjë dispozite të saj apo të çdo përdorimi;...*”⁴²Derisa elementet e caktuara të dispozitës së nenit 4 të CISG mbeten të qarta, ajo që paraqet problem është çështja e ‘vlefshmërisë së kontratës’ për shkak se nuk parasheh kushtet kur kontrata është e pavlefshme, si rasti kur kontrata lidhet në mungesë të zotësisë juridike, shkeljeve ligjore, rendit publik, apo mungesës së kauzës.⁴³ Siç është cekur më lartë, kjo është konsideruar si zbrazëtirë e natyrës së jashtme, që do të thotë se e drejta e brendshme apo zgjedhja e ndonjë të drejte tjetër për aplikim krahas CISG-ut është nevojë e paevitueshme.⁴⁴ Është praktikë e ditur e legjislacioneve të te gjitha vendeve që krahas rregullimit të institutit të kontratës (lidhjes së kontratës, shuarjes së kontratës, etj.), të rregullojnë edhe vlefshmërinë e kontratës apo kushtet kur

⁴¹ Zeller, B., *The Methodology for Interpretation and Application of the UN Convention on Contracts for the International Sale of Goods*, Pace Law School Institute of International Commercial Law, Chapter 4, 4 (f). May 2003.

<http://www.cisg.law.pace.edu/cisg/biblio/4corners.html>; (last seen:February2015). Also, Ferrari, F., *Gap-Filling and Interpretation of the CISG: Overview of International Case Law*,pg. 74-78, Vindobona Journal of International Commercial Law & Arbitration (2003). <http://www.cisg.law.pace.edu/cisg/biblio/ferrari11.html#a1> (last seen:February2015).

⁴² See, Article 4 (a) of CISG.

⁴³ Schlecht, P., *Commentary on the UN Convention on the International Sale of Goods (CISG)*, pg. 43, Oxford 1998.

⁴⁴ Zeller, B., *The Methodology for Interpretation and Application of the UN Convention on Contracts for the International Sale of Goods*, Pace Law School Institute of International Commercial Law, Chapter 5, May 2003.

<http://www.cisg.law.pace.edu/cisg/biblio/4corners.html>;

kontrata do të ishte e pavlefshme (nule). Në këtë aspekt, Parimet e UNIDROIT jo vetëm që parashohin apo rregullojnë çështjen e ‘vlefshmërisë së kontratës’ apo kushteve nën të cilat ajo bëhet e pavlefshme (për shkak të mashtrimit, kërcënimit, pabarazinë e prestimeve dhe përmbajtjen e paligjshme), por këtyre dispozitave iu është dhënë edhe karakter detyrues (“*mandatory character of the provisions*”).⁴⁵ Më pastaj, në mënyrë specifike Parimet e UNIDROIT parashohin edhe dispozitat në lidhje me lajthimin në fakte dhe lajthimin në të drejtën,⁴⁶ duke e paraparë edhe situatat kur lajthimi është relevant për marrëdhënien kontraktuese dhe kur jo,⁴⁷ si dhe gabimet që mund të ndodhin në transmetimin e deklaratës apo komunikimet.⁴⁸ Mbi këtë bazë mund të thuhet se, palët në marrëdhëniet e tyre kontraktuese krahas CISG-ut, lirisht mund të caktojnë se, sa i përket kushteve nën të cilat kontrata mund të shpallet e pavlefshme, të aplikohen Parimet e UNIDROIT. Po ashtu palët kanë diskrecion që të zgjedhin edhe të drejtën e brendshme të shteteve apo ta caktojnë të drejtën sipas rregullave të së drejtës ndërkombëtare private.⁴⁹

4.3 Çështja lidhur me përgjegjësinë e shitësit për produktet sipas CISG

Një çështje tjetër e cila është konsideruar si zbrazëtirë e CISG-ut, është edhe çështja e përgjegjësisë së shitësit për vdekjen ose dëmtimet personale ndaj personave të tjerë të shkaktuara nga mallrat. Problemi konsiston në atë se palët mund të merren vesh që për marrëdhënien e tyre kontraktuale të aplikohet CISG-upër shumë aspekte, por kur bëhet fjalë për dëmin nga mallrat, atëherë ato nuk mund të kërkojnë zgjidhje absolutisht tek CISG-u.⁵⁰ Kjo konventë shprehimisht parasheh se nuk zbatohet për përgjegjësinë e shitësit për vdekjen ose dëmtimet personale të shkaktuara nga mallrat ndaj çdo personi.⁵¹ Kjo zbrazëtirë hynë në kategorinë e ashtuquajtur të zbrazëtirave të natyrës së jashtme. Kjo dispozitë, veçanërisht togfjalëshi ‘dëmet e shkaktuara nga mallrat’ njih disa kufizime. Kështu për shembull, nëse shitësi gjatë bartjes së mallrave apo produkteve me mjete transportuese,

⁴⁵ Article 3.1.4 of UNIDROIT Principles.

⁴⁶ Article 3.2.1 of UNIDROIT Principles.

⁴⁷ Article 3.2.2 of UNIDROIT Principles.

⁴⁸ Article 3.2.3 of UNIDROIT Principles.

⁴⁹ Ferrari, F., *Gap-Filling and Interpretation of the CISG: Overview of International Case Law*, pg. 79, *Vindobona Journal of International Commercial Law & Arbitration* (2003).
<http://www.cisg.law.pace.edu/cisg/biblio/ferrari11.html#a1> (last seen: February 2015).

⁵⁰ Honnold, J., *Uniform Law for International Sales under the 1980 United Nations Convention*, pg. 71, Kluwer Law International, 3rd Edition, 1999.

⁵¹ See, article 5 of CISG.

shkakton ndonjë dëm atëherë kjo shkelje për shkak të mos kujdesit të duhur nuk bie nën fushëveprimin e nenit 5 të CISG.⁵² CISG-u përmban një kapitull që bënë fjalë për ‘dëmet’,⁵³ por, duhet të kemi parasysh se, dispozitat e këtij kapitulli i referohen dëmeve nga shkelja e kontratës për shitje të mallrave dhe jo nga humbjet e shkaktuara nga mallrat.⁵⁴ Me këtë përcaktim CISG synon të mos dal prej fushëveprimit dhe qëllimit të saj për rregullimin e shitjeve ndërkombëtare, sepse konsiderohet se dëmet nga mallrat, futën në kategorinë e kompensimeve që rrjedhin nga një kategori e veçantë e burimit të detyrimeve e që është ‘shkaktimi i dëmit’ dhe jo kontrata për shitje.⁵⁵ Po ashtu, nuk duhet të krijohet konfuzitet sa i përket detyrimevetë shitësit në lidhje me cilësinë e mallrave. Sipas CISG shitësi duhet të dorëzojë mallrat që kanë sasinë, cilësinë dhepërshkrimin e kërkuar nga kontrata dhe që gjenden ose janë paketuar në mënyrën e kërkuar nga kontrata. Një i varg i dispozitave rregullash të rëndësishme së veçantë në shitjet ndërkombëtare të mallrave përfshin detyrimin e shitësit për të dorëzuar mallra që janë të lira nga çdo pretendimose e drejtë e një pale të tretë, duke përfshirë të drejtat e bazuara në pronësinë industriale dhe pronësi tjetër intelektuale.⁵⁶ Megjithatë, fakti mbetet se për çështjen e përgjegjësisë së shitësit për vdekjen ose dëmtimet personale të shkaktuara nga mallrat ndaj personave të tjerë, duhet të aplikohet e drejta e brendshme,⁵⁷ ose e drejta tjetër për të cilën palët merren veshë ose e drejta e cila parashihet sipas rregullave të së drejtës ndërkombëtare private.⁵⁸

Në këtë drejtim, e drejtëe karakterit ndërkombëtare dhe unifikuese cila mund të vije në shprehje është rregullative e cila parashihet në Parimet e UNIDROIT për kontratat ndërkombëtare komerciale, e cila në mënyrë të

⁵² Schlecht, P., *Commentary on the UN Convention on the International Sale of Goods (CISG)*, pg. 50, Oxford 1998.

⁵³ Article 74 CISG.

⁵⁴ Schlecht, P., *Commentary on the UN Convention on the International Sale of Goods (CISG)*, pg. 557, Oxford 1998.

⁵⁵ Honnold, J., *Uniform Law for International Sales under the 1980 United Nations Convention*, pg. 73, Kluwer Law International, 3rd Edition, 1999.

⁵⁶ UNCITRAL, *Explanatory Note on the United Nations Convention on Contracts for the International Sale of Goods*, United Nations Publication 2010, pg. 38, <http://www.uncitral.org/pdf/english/texts/sales/cisg/V1056997-CISG-e-book.pdf> (last seen: February 2015).

⁵⁷ *Ibid* pg. 50.

⁵⁸ Ferrari, F., *Gap-Filling and Interpretation of the CISG: Overview of International Case Law*, pg. 79, *Vindobona Journal of International Commercial Law & Arbitration* (2003). <http://www.cisg.law.pace.edu/cisg/biblio/ferrari11.html#a1> (last seen: February 2015).

kënaqshme e përfshinë këtë problematikë.⁵⁹ Parimet e UNIDROIT në kapitull të veçantë bënë fjalë për përgjegjësinë në lidhje me riparimin, zëvendësimin dhe kujdesin për të gjitha të metat e tjera të mallit apo produktit që është objekt i përmbushjes së kontratës.⁶⁰ Sipas këtyre parimeve, 'riparimi' dhe 'zëvendësimi' i mallit janë dy elemente kryesore karakteristike të kësaj dispozitenë veçanti, të cilat mund të kërkojnë nga pala kontraktuese, por pa e përjashtuar edhe kujdesin për to, por edhe për të metat e tjera të mallit.⁶¹ Rastin e shkaktimit të dëmit nga malli apo produkti me të metat e cili ka qenë objekt i kontratës, Parime e UNIDROIT e adresojnë duke u referuar për aplikim të drejta e brendshme e palëve, e cila parasheh hulumtimin, konstatimin dhe vërtetimin e dëmit dhe lartësisë së tij.⁶²

4.4 Problematika në lidhje me interpretimin e nenit 8 të CISG

Sipas nenit 8 të CISG është përcaktuar që për qëllime të kësaj Konvente deklarimet e bëra ose veprimi tjetër i një pale duhet të interpretohen:

- sipas qëllimit të tij, kur pala tjetër e dinte ose nuk mund të mos kishte dijeni se kush ishte qëllimi;
- në qoftë se sipas qëllimit nuk është i zbatueshëm, deklarimet e bëra dhe veprimi tjetër i një pale duhet të interpretohen në përputhje me mirëkuptimin që një person i arsyeshëm i të njëjtit lloj si pala tjetër do të kishte në të njëjtat rrethana;
- në përcaktimin e qëllimit të një pale ose të mirëkuptimit që një person i arsyeshëm do të kishte, konsideratë e duhur duhet t'u jepet gjithë rrethanave përkatëse të çështjes duke përfshirë negociatat, çdo praktikë të cilën palët kanë vendosur ndërmjet tyre, përdorimet ose çdo veprim vijues të palëve.

Duke u bazuar në këtë dispozitë, interpretimi i deklarimeve ose veprimeve të bëra në marrëdhënien kontraktuese (negociatat dhe çdo praktikë të cilën palët kanë vendosur ndërmjet tyre) duhet të bëhet sipas 'qëllimit' të tyre, nëse nuk dihet qëllimi atëherë ato duhet të interpretohen sipas 'mirëkuptimit' që një person i arsyeshëm do të kishte. Siç shihet, si elemente bazë për interpretim

⁵⁹ Gotanda, Y. J., *Using the Unidroit Principles to Fill Gaps in the CISG*, pg.11, School of Law Working Paper Series, Villanova University School of Law, Paper No.88/2007. <http://digitalcommons.law.villanova.edu/cgi/viewcontent.cgi?article=1089&context=wps>

⁶⁰ Article 7.2.3 UNIDROIT Principles.

⁶¹ Comment 2 for Article 7.2.3 of UNIDROIT Principles pg. 244.

⁶² Comment 3 (Illustration 4) regarding article 10.1 of UNIDROIT Principles, pg. 346.

janë qëllimi dhe mirëkuptimi, të cilat në esencë paraqesin elemente ‘subjektive’ dhe normalisht krijojnë hapësire të gjerë kuptimi dhe interpretimi. Aq më tepër kur merret parasysh fakti se në kuadër të ‘deklarimeveose veprimeve’ të bëra në marrëdhënien kontraktuese sipas nenit 8 të CISG përfshihet edhe procesi i hartimit të kontratës, përmbushja dhe prishja e kontratës.⁶³ Problemi në lidhje me këtë dispozitë konsiston në atë se mungojnë elementet ‘objektive’ sipas të cilave do të mund të bëhej interpretimi i deklarimeveose veprimevenë marrëdhënien kontraktuese.

Padyshim në rast të tillë si pikë e parë për referimin e kësaj problematike duhet të shërbejnë Parimet e UNIDROIT, aq më tepër kur në CISG përmendën disa nocione abstrakte si për shembull ‘person i arsyeshëm’, qëllimi i palëve apo mirëkuptimi.⁶⁴ Në fakt edhe Parimet e UNIDROIT përmbajnë një përcaktim të ngjashëm⁶⁵ sikurse CISG sa i përket elementeve subjektive, mirëpo, dallimi është se menjëherë pas dispozitavenë lidhje me elementet subjektive, janë paraqituredhe disa rrethana relevante ‘objektive’ madje të përcjella me komente, në bazë të te cilave do të mund të interpretoheshin termët standarde me karakter subjektiv. Si të tilla janë paraparë: a) negociatat paraprake ndërmjet palëve kontraktuese; b) praktikat të cilat palët i kanë krijuar ndërmjet vete; c) sjellja pasuese e palëve me qëllim të përfundimit të kontratës; d) natyra dhe qëllimi i kontratës; e) kuptimet e përgjithshme të dhëna për termet dhe shprehjet në fushën e tregtisë relevante; f) zakonet.⁶⁶ Pa anashkaluar edhe rrethanat e tjera të cilat

⁶³ Buga, I., *Taking the International Approach to the CISG: The Gap-Filling Role of the UNIDROIT Principles and the Principles of European Contract Law*, pg. 10, Utrecht University 2010.

<http://dspace.library.uu.nl/bitstream/handle/1874/238503/Buga+Taking+the+international+approach+to+the+cisg+2010.pdf?sequence=1> . See also the decisions:

Oberster Gerichtshof [Austrian Supreme Court], 24 April 1997, 2 Ob 109/97m, *Processing Plant Case*, available at <http://cisgw3.law.pace.edu/cases/970424a3.html> .

OLG Frankfurt a. M. [Appellate Court Frankfurt], 30 August 2000, 9 U 13/00, *Yarn Case*, available at <http://cisgw3.law.pace.edu/cases/000830g1.html> .

OLG Koblenz [Appellate Court Koblenz], 31 January 1997, 2 U 31/96, *Acrylic Blankets Case*,

available at <http://cisgw3.law.pace.edu/cases/970131g1.html> .

⁶⁴M. Perillo, J., *Editorial remarks on the manner in which the UNIDROIT Principles may be used to interpret or supplement CISG Article 8*, Pace Law School Institute of International Commercial Law, (a).

<http://www.cisg.law.pace.edu/cisg/principles/uni8.html>

⁶⁵Article 4.1, 4.2 of UNIDROIT Principles.

⁶⁶Article 4.3 of UNIDROIT Principles.

janë të përbujtura në nenet 4.4 – 4.8 të Parimeve të UNIDROIT⁶⁷ dhe të cilat i mungojnë CISG-ut.

4.5 Problematika në lidhje me interpretimin e nenit 25 të CISG

Neni 25 i CISG bënë fjalë në lidhje me atë se çka konsiderohet ‘shkelje themelore apo fundamentale’ e një kontrate ndërkombëtare për shitjen e mallrave. Kjo dispozitë përcakton se, ‘një shkelje e kontratës e kryer nga njëra prej palëve është themelore, në qoftë se rezulton në dëm të palës tjetër kryesisht atë sa ta privojë atë nga çfarë ajo ka të drejtë të presë sipas kontratës, përveç kur pala në shkelje nuk e parashikoi dhe një person i arsyeshëm i të njëjtit lloj në të njëjtat rrethana nuk do ta kishte parashikuar një rezultat të tillë’.⁶⁸

Nëse analizohet në tërësi CISG-u, pra nenet dhe dispozitat e saj, mund të nxirren disa raste specifike të shkeljeve themelore. Për shembull, nga ana e shitësit shkelje themelore përbëjnë, dështimi i dërgimit të mallit për shkak të pamundësisë objektive apo subjektive, vonesat e dërgimit të mallit në tërësi dhejo në pajtim me afatete përcaktuara, si dhe dështimi i dërgimit të mallit sipas specifikave të përcaktuara më kontratë (defektet). Ndërsa, nga ana e blerësit, vonesat në kryerjen e pagesave, dështimi të pranoj mallrat, si dhe obligimet sekondare si sigurimi i lejeve të duhura, certifikatat e përdorimit, markave tregtare dhe dokumente të tjera që lidhen me objektin e kontratës e që duhet t’i siguroj blerësi.⁶⁹

Në mënyrë më specifike mund të thuhet se në kuadër të detyrimevetë përgjithshme të shitësit është edhe dorëzimi i çdo dokumenti që ka të bëjë me mallrat dhe transferimin e pronësisë mbi mallrat, siç kërkohet nga kontrata dhe CISG. Konventa përmban rregulla shtesë për tu zbatuar në mungesë të

⁶⁷Article 4.4 of UNIDROIT Principles provide that the terms and expressions shall be interpreted in the light of the whole contract or statement in which they appear. Article 4.5 provide that contract terms shall interpreted so as to give effect and in function of contract. Article 4.6 provide the rule of ‘*contra proferentem rule*’ which mean that if contract terms supplied by one party are unclear, an interpretation against that party is preferred. Article 4.7 provide the interpretation in the case of linguistic discrepancies. Article 4.8 provide that if the parties to a contract have not agreed with respect to a term which is important for determination of their duties, a term which is appropriate in the circumstances shall be supplied.

⁶⁸Article 25 of CISG.

⁶⁹ Schlecht, P., *Commentary on the UN Convention on the International Sale of Goods (CISG)*, pg. 182-185, Oxford 1998.

marrëveshjes kontraktuale, në lidhje me atë se kur, ku dhe si shitësi duhet të përmbushë këto detyrime. Një vargrrregullash të rëndësisë së veçantë në shitjet ndërkombëtare të mallrave, përfshijnë detyrimin e shitësit për të dorëzuar mallra që janë të lira nga çdo pretendim ose e drejtë e një pale të tretë, duke përfshirë të drejtat e bazuara në pronësinë industriale apo pronësi tjetër intelektuale. Ndërsa, detyrimet e blerësit në krahasim me detyrimet e shitësit janë më të përmbledhura dhe relativisht të thjeshta, ku përveç pagesës së çmimit dhe pranimit të furnizimit, janë përfshirë rregulla edhe disa rregulla shtesë për t'u zbatuar në mungesë të marrëveshjes kontraktuale, për mënyrën se si caktohet çmimi dhe ku dhe kur blerësi duhet të përmbushë detyrimin të paguajë çmimin.⁷⁰

Megjithëkëtë, problemi në lidhje me nenin 25 të CISG është pjesa e dispozitës e cilapërmban standard abstrakt që *'një person i arsyeshëm i të njëjtit lloj në të njëjtat rrethana nuk do ta kishte parashikuar një rezultat të tillë'*.

Në lidhje me këtë, Parimet e UNIDROIT janë më të detajuara dhe përcaktojnë disa faktor të cilët e determinojnë shkeljen si fundamentale dhe mund të vijën në ndihmë CISG-ut.⁷¹ Sipas nenit 7.3.1 (2) të Parimeve të UNIDROIT, parashihet se si rrethana të cilat determinojnë shkeljen themelore në performancën e kontraktuese, në veçanti janë kur: a) mospërmbushja substancialisht e privon palën e dëmtuar që marr apo të pranoj atë që është dashur t'a pranoj sipas kontratës, përveç nëse pala nuk ka parashikuar apo nuk ka mundur të parashikoj pasojat; b) përmbushja e kërkuar e cila nuk është bërë, ka qenë pjesë esenciale e kontratës; c) mospërmbushja është e qëllimshme apo nga pakujdesia; d) mospërmbushja i jep arsye palës së dëmtuar që të besoj se nuk mund të mbështet tek pala tjetër për performancën në të ardhmen; e) pala ndaj të cilës nuk është përmbushur kontrata, do të përjetoj dëm disproporcional nga prishja e kontratës.⁷²

⁷⁰ UNCITRAL, *Explanatory Note on the United Nations Convention on Contracts for the International Sale of Goods*, United Nations Publication 2010, pg. 38, <http://www.uncitral.org/pdf/english/texts/sales/cisg/V1056997-CISG-e-book.pdf> (last seen: February 2015).

⁷¹ Bonell, J.M., *The CISG and the Unidroit principals of International Commercial Contracts: Two Complementary Instruments*, pg. 110, International Law Review of Wuhan University 2008 – 2009, <http://cisgw3.law.pace.edu/cisg/biblio/bonell1.pdf>

⁷² Comment 3 for Article 7.3.1 (2) of UNIDROIT Principles, pg. 250-253.

5. RASTET E TJERA TË ZBRAZËTIRAVE TË CISG DHE PLOTËSIMI I TYRE

Shumë autor të cilët janë marrë me studimin e CISG dhe Parimet e UNIDROIT për kontratat komerciale ndërkombëtare, e disa prej tyre edhe pjesëmarrës në hartimin ekëtyre të fundit, kanë vërejtur edhe një varg hapësirash në kuadër të CISG të cilat kanë nevojë për plotësim dhe interpretim, qoftë duke i përdorur Parime të UNIDROIT apo qoftë duke e përdorur edhe ndonjë të drejte tjetër. Kështu, sipas profesorit Bonell⁷³, ndër të tjera, vlen të përmendet nëni 7.1.4 (2) i Parimeve të UNIDROIT që parasheh se e drejta për evitimin e mospërbushjes nuk mund të përjashtohet nga njoftimi për përfundim të kontratës, dhe i cili mund të përdoret në rastin e nenit 48 të CISG; apo rasti nga nëni 7.1.7 (4) i Parimeve të UNIDROIT që shprehimisht tregon se mjetet juridike për përfundimin e kontratës nuk mund të afektohen nga ngjarjet apo dukuritë të cilat kanë mundur ta pengojnë palën në përmbushjen e kontratës, e i cili rregull mund të përdoret në rastin në lidhje me nënin 79 (5) të CISG-ut.⁷⁴

Sipas një autori tjetër dispozitat e Parimeve të UNIDROIT në lidhje me dëmet janë krahasueshëm me të avancuara se ato të CISG. Edhe pse CISG në nënin 74 vendos katër baza kyçe për riparimin apo kompensimin e dëmit, kjo konventë nuk përmban ndonjë ‘udhëzim’ specifik për përlllogaritjen e tij, krahasuar me dispozitat e Parimeve të UNIDROIT, konkretisht nën 7.4.1, 7.4.2 dhe 7.4.4.⁷⁵

Një çështje tjetër paraqet edhe rastii ‘llogaritjes së interesit’, i cili përmendet në CISG,⁷⁶ mirëpo, i cili nuk është i rregulluar dhe nuk specifikohet mënyra e llogaritjes së interesit. Përderisa, nëni 7.4.9 i Parimeve të UNIDROIT, parasheh kohën prej kur duhet të fillon llogaritja dhe po ashtu llogaritjen prej sa duhet të llogaritet.⁷⁷ Më pastaj, nën 6.1.7, 6.1.8 dhe 6.1.9 të Parimeve të

⁷³Chairmen of the Working Group for drafting of UNIDROIT Principles and Professor at the Rome University.

⁷⁴ Bonell, J.M., *The CISG and the Unidroit principals of International Commercial Contracts: Two Complementary Instruments*, pg. 110, International Law Review of Wuhan University 2008 – 2009,

<http://cisgw3.law.pace.edu/cisg/biblio/bonell1.pdf>

⁷⁵Gotanda, Y. J., *Using the Unidroit Principles to Fill Gaps in the CISG*, pg.8-10, School of Law Working Paper Series, Villanova University School of Law, Paper No.88/2007.

<http://digitalcommons.law.villanova.edu/cgi/viewcontent.cgi?article=1089&context=wps>

⁷⁶Article 78 of CISG.

⁷⁷ Michaels, R., *The UNIDROIT Principles as Global Background Law*, Uniform Law Review (2014), Duke University, pg. 24.

UNIDROIT mund të japin përgjigje në disa çështje në lidhje me pagesat përmes çeqeve apo letrave tjera, të cilat nuk janë paraparë në mënyrë shprehimore në CISG. Ose nëse po, atëherë në çfarë kushte blerësi mund të bëjë pagesa përmes çekut apo instrumenteve të ngjashme, apo letër transferëve dhe në cilën valutë monetare duhet të bëhen ato. Një nga parimet e akceptuar nga CISG është parimi i ‘arsyeshmërisë’ sipas të cilit palët duhet të veprojnë në mënyrë të arsyeshme, më këtë rast kjo çështje qartë kërkon të nënvizohet rregulla e nenit 6.1.7 të Parimeve të UNIDROIT, sipas të cilës i detyruari mund të paguaj në çfarëdo forme e aplikueshme në kursin e rregullt të biznesit që përdorët në vendin e pagesës.⁷⁸

6. PËRFUNDIM

Nga shqyrtimet e trajtuara e më lartë, rrjedh se CISG-u dhe Parimet e UNIDROIT paraqesin dy instrumente juridike themelore përshtitjeve ndërkombëtare të mallrave në veçanti, por edhe për të drejtën komerciale ndërkombëtare në përgjithësi. Këto dy dokumente nuk do të duhej të shikoheshin dhe analizoheshin në mënyrë alternative, por vetëm si dy dokumente komplementare të cilat e ndërplotësojnë njëra tjetrën, përkundër dilemave, mendimeve ndryshe dhe diskutimeve ndër autorë në lidhje më këtë.

Është më rëndësi të ceket se edhe në rastin e aplikimit të CISG dhe/apo Parimeve të UNIDROIT, vlenë parimi i autonomisë së palëve në përzgjedhjen apo kontraktimin e të drejtës së aplikueshme. Në kuadër të kësaj autonomie, së pari palët mund të përcaktojnë me marrëveshje që Parimet e UNIDROIT të përdorën si mjet për plotësimin e CISG-ut, së dyti, mund të përcaktojnë që Parimet e UNIDROIT të përdorën si e drejtë e pavarur (pavarësisht përkatësisë nacionale të personave apo bizneseve) në marrëdhënien kontraktuale, dhe së treti, të përdorën Parimet e UNIDROIT si

http://scholarship.law.duke.edu/cgi/viewcontent.cgi?article=6058&context=faculty_scholarship

See also, Gotanda, Y. J., *Using the Unidroit Principles to Fill Gaps in the CISG*, pg.12-13, School of Law Working Paper Series, Villanova University School of Law, Paper No.88/2007.

<http://digitalcommons.law.villanova.edu/cgi/viewcontent.cgi?article=1089&context=wps>

⁷⁸H. Kritzer, A., *General observations on use of the UNIDROIT Principles to help interpret the CISG*, Pace Law School Institute of International Commercial Law (Last updated June 30, 2009), (last seen: February 2015).

<http://www.cisg.law.pace.edu/cisg/text/matchup/general-observations.html>

mjet për zgjidhjen e ndonjë mosmarrëveshje eventuale e cila mund të dal në mes të palëve kontraktuese.

Po ashtu, si përfundim mund të thuhet se duke pasur parasysh nenin 7 të CISG-ut, në lidhje me kriteret për interpretimin e CISG-ut, të cekur më lartë, konstatohet se Parimet e UNIDROIT aktualisht më së miri kënaqin këto kriteret. Mirëpo, megjithëkëtë kjo nuk duhet të nënkupton se Parimet e UNIDROIT bartin edhe ekskluzivitetin kryesor të garantuar për interpretimin e CISG.

Msc.Ardrit Gashi*

THE ROLE OF UNIDROIT PRINCIPLES IN THE INTERPRETATION OF THE CISG

The present paper entitled “Role of UNIDROIT Principles in the Interpretation of the CISG” initially refers to two basic instruments of the international trade law and international legal and contractual relations in the international sale of goods. Secondly, it refers to the role of the two different legal documents, which yet share the same purpose and complement each other. Dealing with some CISG provisions that leave a lot of room for interpretation, such as UNIDROIT Principles as a tool to help interpret the CISG provisions, is deemed necessary. And this is not all, as the role of UNIDROIT Principles is also to try and unify the contract law at both national and international levels.

The adoption of these two documents was not easy at all, because, as it will be seen hereinafter, their adoption was preceded by a long history and a strong commitment and a major goal on the part of the Member States to establish and unify the rules of international relations. On the other hand, as its title suggests, the present paper aims to identify and analyse in detail some CISG gaps and provisions that require interpretation, as well as the role of UNIDROIT Principles as auxiliary tools in bridging and interpreting those gaps.

* PhD Candidate at University of Prishtina, Faculty of Law.